“Лялька.Бай”: з вопыту рэализацыі творчага пректа

Шпакава Аксана Андрэеўна, метадыст
Дзяржаўнай установы дадатковай адукацыі
“Цэнтр дзяцей і молодадзі Глыбоцкага раёна”

Анатацыя. Сёння сам час патрабуе ад нас кожнага з нас звярнуцца да сваіх вытокаў, далучыць дзяцей і падлеткаў да беларускай нацыянальнай культуры, паглыбляць знаёмства іх з родным краем, беларускімі традыцыямі, фальклорам, прывіваць пацуцце грамадскасці, любоў да Радзімы, да роднай мовы, якая садзейнічае не толькі яе ўзбагачэнню, але і развівае іх пазнавальныя і інтэлектуальныя магчымасці, пашырае веды пра беларускю культуру. З мэтай далучэння дзяцей і моладзі да вытокаў беларускай народнай культуры, любові да роднай мовы выхаванцамі аб’яднанняў па інтарэсах Дзяржаўнай установы дадатковай адукацыі “Цэнтр дзяцей і моладзі Глыбоцкага раёна” быў распрацаваны творчы праект “Лялька.Бай”, які прадугледжвае выраб лялек з беларускім каларытам і музычным суправаджэннем на беларускай мове.

Навучэнцы ўзорнага тэатра моды “Аліса”з лялькамі

Лялька для дзіцяці – гэта спосаб пазнання навакольнага свету, дзякуючы ім дзеці вучацца праяўляць ласку і клопат, апранаць і распранаць сваю цацку, укладваць спаць і карміць з лыжачкі. Падчас любімая лялька становіцца сапраўднай сяброўкай або сябрам, бо ніколі не распавядае староннім сакрэтаў, заўсёды ўважліва выслухае і зразумее, цёмнай ноччу супакоіць і дапаможа заснуць, а днём прадставіць шмат цікавых і займальных заняткаў. А калі лялькам дадаць магчымасць “размаўляць па - беларуску”, то сённяшнія дзеці з павагай будуць ставіцца да беларускай мовы, а таксама размаўляць на ёй.

Напэўна, у цэлым свеце няма дзіцячых цацак больш унікальных і старажытных, чым лялькі. З далёкіх часоў і да сённяшняга часу археолагі адшукваюць іх паўсюль. У кожным часе розныя народы выраблялі і ўкладвалі ў сваіх лялек уласнае бачанне, часта надзяляючы іх магічнымі магчымасцямі і ўласцівасцямі, але яны ўсё роўна былі і заўсёды застануцца самымі любімымі цацкамі для дзяцей.

Лялька не нараджаецца сама, яе стварае чалавек, а самыя таленавітыя творцы лялек – дзеці. Праз лялечны свет яны ўваходзяць у жыццё і спасцігаюць яе заканамернасці, пазнаюць гісторыю свайго народа. Галоўная каштоўнасць лялькі яшчэ і ў тым, што яна, з’яўляючыся часткай культуры, захоўвае ў сваёй выяве самабытнасць і характэрныя рысы таго народа, які стварае яе,тым самым выхоўваючы ў дзяцей любоў да роднага краю, Радзімы.

Сучасныя гульні ў дзіцячыя лялькі даволі-такі моцна адрозніваюцца сваёй разнастайнасцю і вялікімі магчымасцямі, чым гэта было параўнальна нядаўна, усяго толькі пару дзесяткаў гадоў таму. Вітрыны ўсіх крамаў цацак проста валяцца ад прыгожых лялечных персанажаў, якія прызначаны для самых разнастайных роляў, узростаў і гульняў.Але навучэнцы і педагогі Дзяржаўнай установы дадатковай адукацыі "Цэнтр дзяцей і моладзі Глыбоцкага раёна" знайшлі невялічкую нішу для сваёй задумкі ў гэтым напрамку і распрацавалі творчы праект пад назвай "Лялька.Бай".

Мэта праекта: далучэнне дзяцей і падлеткаў да вытокаў беларускай народнай культуры праз выраб лялек з беларускім каларытам і музычным суправаджэннем на беларускай мове.

Задачы – знаёмства навучэнцаў з гісторыяй узнікнення і асаблівасцямі лялек беларускага народа, пашырэнне ведаў навучэнцаў пра беларускі фальклор, фарміраванне маўленчых здольнасцей, фарміраванне любові да роднай мовы, выхаванне творчай асобы.

Удзельнікі праекта : навучэнцы аб'яднанняў па інтарэсах узорнага тэатра моды "Аліса" і "Чароўны пэндзлік" у супрацоўніцтве з гурткамі вакальных і сольных спеваў "Кропелькі" і "Салавейкі".

Этапы рэалізацыі праекта:

1 этап падрыхтоўча–арганізацыйны ўключае ў сябе: знаёмства ўдзельнікаў праекта; наведванне раённай бібліятэкі; ; экскурсія ў гісторыка-этнаграфічны музей г.Глыбокае; экскурсія ў Глыбоцкі Дом рамёстваў праца з інтэрнэт-рэсурсамі; пачатак даследчай дзейнасці; абмеркаванне знойдзеных матэрыялаў.

2 этап – практычны і прадугледжвае рэалізацыю асноўных напрамкаў дзейнасці праекта; знаёмства навучэнцаў з гісторыяй узнікнення і асаблівасцямі лялек беларускага народа; знаёмства з народнай музычнай спадчынай беларускага народа; наведванне выставы драўлянай дзіцячай цацкі майстра Глыбоцкага Дома рамёстваў Дудкевіча В.Б.; падбор музычнага і літаратурнага напаўнення для агучвання лялек; распрацоўка эскізаў лялек і адзення для іх; выраб лялек.

3 этап заключны: апрабацыя лялек у дашкольных установах горада Глыбокае, пачатковых класах устаноў адукацыі горада, школе ранняга развіцця Цэнтра, цэнтры карэкцыйна – развіваючага навучання і рэабілітацыі; прэзентацыя праекта "Лялька. Бай" на метадычным аб'яднанні педагогаў дадатковай адукацыі Глыбоцкага раёна; прэзентацыя праекта на раённых, абласных конкурсах, святах, мерапрыемствах; выраб рэкламнай прадукцыі (банер, буклеты, календары).

Асноўныя віды дзейнасці ў праекце: пошукава-даследчая, творчая, гульнёвая, практычная.

Пажаданыя вынікі:

- выраб цацкі-лялькі з беларускім каларытам з агучкай на беларускай мове;
- развіццё творчых і маўленчых здольнасцей дзяцей і падлеткаў;
- выхаванне любові і павагі да роднай мовы;

- ❖ далучэнне дзяцей і падлеткаў да вытокаў беларускай культуры і выхаванне павагі да яе;
- ❖ захаванне нацыянальных традыцый;
- ❖ выхаванне творчай асобы;
- ❖ павышэнне матывацыі да даследчай дзейнасці і развіццё пазнавальнай актыўнасці навучэнцаў;
- ❖ развіццё партнёрскіх сувязяей з мясцовымі ўстановамі адукацыі і культуры для трансляцыі і папулярызацыі вопыта праектнай дзейнасці;
- ❖ сеткавае ўзаемадзеянне з установамі адукацыі і культуры рэгіёна.

План работы ў праекце

№ п/п	Мерапрыемствы
1.	Пачатак рэалізацыі праекта “Лялька.Бай. Знаёмства ўдзельнікаў праекта. Знаёмства з ідэяй праекта.
2.	Работа ў творчых групах. Распрацоўка прататыпу лялькі.
3	Наведванне раённай бібліятэкі, работа з дакументальнай і мастацкай літаратурай па пытаннях праекта. Знаёмства з творчасцю народных майстроў Глыбоччыны, якія вырабляюць лялькі.
4	Экспедыцыя па залах гісторыка–этнаграфічнага музея ў г.Глыбокае. Работа ў творчых групах у музеі. Знаёмства з архіўнымі матэрыяламі музея па гісторыі і традыцыям Глыбоччыны.
5	Экскурсія у Дом рамёстваў –знаёмства з майстрамі па вырабу лялек. Майстар–клас па вырабу лялькі –мотанкі ад Фаміной Т.А. Знаёмства з творчасцю майстра Глыбоцкага Дома рамёстваў па вырабу драўлянай цацкі В.Б.Дудкевіча.
6.	Работа з інтэрнэт–рэсурсамі па пошуку музычных твораў дзіцячага фальклору на беларускай мове. Праслухоўванне і падбор музычнага напаўнення (беларускія песні і калыханкі) для лялек.
7.	Музычная праграма ў Цэнтры дзяцей і моладзі “Матуліна калыханка”.
8..	Майстар–клас педагога дадатковай адукацыі Цэнтра Сініца А.А. па выкананню беларускіх народных песен. Чытанне і падбор казак для напаўнення лялькі. Віктарына “Ці добра ты ведаеш беларускія народныя казкі”
9.	Распрацоўка эскізаў прататыпаў лялек. Распрацоўка эскізаў адзення для лялек. Творчая праца па вырабу лялек
10.	Распрацоўка тэкста пра гісторыю Глыбоччыны для агучкі лялек.Напаўненне флэш–назапашвальнікаў музычнымі і мастацкімі творамі.
11.	Канчатковае афармленне лялек і апрабацыя іх у: - дашкольных установах горада; -у пачатковых класах навучальных устаноў горада; -цэнтры карэкцыйнага развіцця і рэабілітацыі, -у Школе ранняга развіцця Цэнтра дзяцей і моладзі;

12. Афармленне праекта і мультымедыйнай прэзентацыі.
13. Прэзентацыя праекта на метадычным аб’яднанні педагогаў дадатковай адукацыі.
14. Прэзентацыя праекта на выставах, конкурсах і фестывалях.

Па задумках аўтараў ідэі праекта “Лялька.Бай” прадугледжаны выраб тэкстыльных лялек з беларускім каларытам, якія спяваюць і размаўляюць па-беларуску.Магчымасць лялек “спяваць” і “размаўляць” па-беларуску дала назву праекту(“размаўляць”, “баіць”(ад слова “гаварыць”).

Падчас рэалізацыі праекта праведзена даследчая работа па пошуку матэрыялу аб вытворчасці лялек на Беларусі, лялек, якія “спяваюць” і “размаўляюць”па-беларуску.(Матэрыялы па даследчай дзейнасці змешчаны ў QR-кодзе.).Па выніках даследчай дзейнасці стала вядома, што такіх лялек ў вытворчасці Беларусі няма і гэта дало магчымасць развіваць ідэю далей.

QR-код. “Дзе і якія лялькі вырабляюць у Беларусі.”

Па ідэі праекта абрана тры лялечных персанажы: Весялінка “спявае” вясёлыя песенькі, Сплюша-калыханкі, Дзед Баюн распавядае казкі. Музычны эфект лялек забяспечваецца праз партатыўную калонку з флэшназапашвальнікам унутры лялькі, на якім запісаны музычны і літаратурны матэрыял згодна з вобразам.

На першых кроках работы праекта прайшло знаёмства ўдзельнікаў, знаёмства з яго ідэяй, распрацаваны план. Праведзены экскурсіі ў гісторыка-этнаграфічны музей горада Глыбокае і Дом рамёстваў, раённую і школьныя бібліятэкі. Ўдзельнікі экскурсій і экспедыцый пазнаёміліся з гісторыяй касцюма глыбоцкага строю, наведалі выставы і прынялі ўдзел у майстар-класах па вырабу цацак у мясцовых майстраў, працавалі з дакументальнай і мастацкай літаратурай і інш.

QR-код. Экскурсія ў Дом рамёстваў. Майстар В.Б. Дудкевіч

Удзельнікі праекта падчас экспедыцыі ў Глыбоцкі гісторыка-краязнаўчы музей

Майстар-клас па вырабу лялек у Глыбоцкім Доме рамёстваў.

На этапе творчай працы ў праекце распрацаваны эскізы і выкрайкі лялек, выкрайкі адзення і абутку для іх. (Этапы вырабу лялек у QR-кодзе)

Для агучкі выробленых лялек выкарыстаны дзіцячыя песні, калыханкі і казкі ў выкананні юных і дарослых беларускіх спевакоў і чытальнікаў.(Музычны рэпертур лялек у Дадатку 1)

QR-код. Этапы вырабу лялек.

Апрабацыя лялек у дзіцячым садку

Падчас апрабацыі лялькі вызвалі шмат добрых эмоцый і пацуццяў у малодшых гурткоўцаў і выхаванцаў дашкольных устаноў, навучэнцаў пачатковых класаў школ горада і цэнтра карэкцыйнага развіцця, Школы ранняга развіцця Цэнтра дзяцей і моладзі. (Моманты апрабацыі ў QR-кодзе)

У дзіцячым садку | *Спявае Весялінка* | *Распавядае Дзед Баюн* | *Спявае Сплюша*

Удзел у праекце для навучэнцаў стаў важным у плане далучэння іх да вытокаў беларускай культуры, пашырэння ведаў пра беларускі фальклор, беларускую мову, выхавання творчай асобы, захавання нацыянальных традыцый і спадчыны. Ўдзельнікі атрымалі самыя найлепшыя ўражанні ад выніка – выробленых лялек, якія спяваюць беларускія песні, калыханкі, распавядаюць казкі. А самае галоўнае тое, што навучэнцы Цэнтра дзяцей і моладзі прыдумалі і рэалізавалі вельмі цікавую ідэю, якая не пакінула нікога раўнадушным да яе.

Водгукі удзельнікаў праекта

Ксенія Любоза, 12 гадоў *-Праект «Лялька.Бай»-гэта проста цуд,які кожнай дзяўчынцы падарыў мару-любімую ляльку,якае спявае і размаўляе па-беларуску.Мне да даушы лялька Весялінка.З ёй цяпер заўсёды побач.З ёй дзялюся думкамі і марамі.*	***Юлія Атопкіна, 17гадоў*** *-З праектам з першых крокаў. Я закахалася ў праект, які даў мне магчымасць рэалізаваць сябе ў плане творчасці і сацыялізацыі. Не аднойчы выступалі з інтэрв'ю ў газетах і іншых выданнях ,на прэзентацыях абласных і рэспубліканскіх мерапрыемстваў. А нашы лялечкі для кожнага ўдзельніка праекта-нашы лепшыя сяброўкі, сястрычкі.*
Аксана Рудак, 17гадоў *-Праект «Лялька.Бай»-штосьці не звычайнае не толькі для нас, хто іх прыдумаў, але і для ўсёй Беларусі. Лялек,якія размаўляюць пакуль што няма ў Беларусі.Мы марым,каб нашы лялькі з'явіліся ў кожнай дзяўчынкі ці хлопчыка,а таксама ў кожнай дашкольнай установе.Бо дзецям яны вельмі падабаюцца.Я гордая таму,што наш праект спадабаўся ўсім.Мы вельмі стараліся!*	***Ксенія Талкач, 12 гадоў*** *-Лялькі, якія спяваюць і размаўляюць па-беларуску, сапраўдная знаходка для нас. Разам з такімі лялькамі кожнаму з нас хочацца спяваць і размаўляць па-беларуску, не гледзячы на ўзрост.* *Мне падабаюцца ўсе лялькі,асабліва Весялінка.Яны прыгожыя і вельмі прыемныя.*
Марыя Вайцяховіч, 7 гадоў *-Ляльку Сплюшу мне набыла матуля, бо калі я яе пабачыла, не хацела ад яе адыходзіць. Лялька Сплюша, якую я трымала адразу спадабалася мне сваёй прыгажосцю і ласкавымі песенькамі-калыханкамі. «Па крысе, на расе, засыпаюць зоркі-сплюшкі»,-спявае яна.А гэта мая любімая песенька.Дзякуй маёй матулі за такі падарунак.*	***Яўгенія Міхайлаўна Рубашка, педагог дадатковай адукацыі.****-Вельмі спадабалася прымаць удзел у праекце «Лялька.Бай». Свой унёсак у праекце зрабіла ў творчай працы, тым самым, у кожную ляльку, якую зрабіла я ўкладзена шмат цеплыні, дабрыні і творчасці.* *Як матуля магу адказаць, што нашым дзецям сёння вельмі важна мець такую ляльку дома каб навучыць дзяцей любіць родную мову і размаўляць на ёй. Лялькі простыя ў выкананні і выкарыстанні. Кожны з вас сама зможа падабраць пэўны матэрыял для вашага дзіцяці.*

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Алексахин Н.Н., Алексахина Т.И. Изготовление игрушек по мотивам народных образцов. / Начальная школа – 1991. -№ 9. – с.49-52.

2. Глубокский историко-этнографический музей [Электронный ресурс] Режим доступа: http://glubmusej.by/ru/home. – Дата доступа: 01.10.2016.
3. Глыбоччына: ад старажытнасці да сучаснасці / рэдкал. : Т.У. Бялова [і інш.]. – Мінск: Беларус.Энцыкл. імя П. Броўкі, 2009. с. іл.
4. Глыбоччына. Зямля любімая навечна, дзе Доўгае і Беразвечча… / аўт. тэксту У.І. Бацкалевіч; фота К.Л. Дробава, А.П. Дрыбаса, А.В. Адэдэджы, М.М. Бегунковай; маст. В.Г. Паўлавец. – Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2012. – 168 с. іл.
5. Дучиц Л. Как одевались наши предки // Деды: дайджест публикаций о беларуской истории. Выпуск 13. Минск, 2014. С. 213-233.
6. Зимина З.И. Текстильные обрядовые куклы. Методическое пособие. - Мн.:2006.
7. Касцюкевіч С.У. Беларуская народная цацка як сацыякультурны феномен і каштоўнасць // Материалы международной научно-практической конференции “Преподобная славянских народов”, посвященная 100-летию перенесения святых мощей преподобной Ефросиньи Полоцкой из Киева в Полоцк. – Полоцк, 2010. - С. 138
8. Касцюкевіч С.У. Цацкі-прылады для гульні ў беларусаў // Веснік ПГУ. № 4. Серыя А. Гуманітарныя навукі. 2005.
9. Лозка А., Лявонава А. Беларуская цацка і гульня: Матэрыялы ў дапам. стваральнікам цацак і гульняў на аснове бел. нар. мастацтва, этнагр. і фальклору. Мн., 1996.
10. Церашковіч Т. Лялька беларуская. Мн., 1992. 126с.: іл.